

É R T E S Í T Ő

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI SZAKOSZTÁLYÁBÓL.

I. ORVOSI SZAK.

XVIII. kötet.

1896.

I. füzet.

AZ ÉRTEŚÍTŐ TÖRTÉNETE.

A kolozsvári k. m. tud.-egyetem orvoskari tanártestületének egyik 1875-ik évi április-havi üléséből elindult egy aláírási ív a következő sorokkal: »Azok, kik itt Kolozsvárt egy az orvos- és természettudományokat művelő és terjesztő egyesületet akarnak alkotni, legyenek szívesek nevöket az ívre sajátkezűleg feljegyezni.« Az ív, melyet az ülésen jelen voltak mind aláírtak, azután szétküldetett a kolozsvári tanárok és orvosok között s rajta rövid idő alatt mintegy hatvanhat aláíró jelentkezett, tanárok, orvosok, gyógyszerészek és néhány más természettudomány kedvelő.

Az első aláírók alkották meg a társulatot az 1875-ik év június és július havában tartott szervezkedő ülésekben. A szervezkedő ülésekből kiküldött bizottság a megalakulás előleges teendőit még az 1875-ik év folyamán elvégezte. Az alapszabályokat megerősítés végett a belügyministeriumhoz felterjesztette, s miután ezek onnan 1875. október 11. kelettel megerősítve leérkeztek, a közönséghez intézett nyilvános fölszólításban azt a társulatba lépésre felhívta, minek az lett az eredménye, hogy 1875 decemberének végén mintegy 120-an íratkoztak be társulati tagúl.

A társulat megalakuló ülése 1876. január 8-án tartatott, melyen a társulat első tisztviselő karát alapszabályai értelmében összeállította s ezzel egyszersmind működését megindította.

Az alapszabályok értelmében a társulat »*Kolozsvári orvos-természettudományi társulat*« címet vette föl és célja volt:

a) az orvosi és természettudományok mívelése és terjesztése; b) az ügyfelek közötti összetartás erősítése és tovább fejlesztése. Eszközei c cél elérésére, hogy: a) időszakonként gyűléseket tart, melyeken a tagok észleleteiket, tanulmányaikat egymással közlik s megvitatnak a szak-köreikben felmerülő minden nevezetesebb kérdést; b) népszerű tudományos felolvasásokat rendez; c) a gyűlések és felolvasások tárgyait hírlapilag kivonatossan közzéteszi; d) saját könyvtárt tart.

A társulatnak két szakosztálya volt: orvosi és természettudományi; gyűlései háromfélék: a) szakgyűlések, b) választmányi gyűlések és c) közgyűlések. A társulat tisztviselői voltak: a minden második évben választott elnök és titkár és a minden évben választott két szakelnök, két szakjegyző s hat választmányi tag.

A társulat önállóan három évig működött s ebben a három (1876. 1877. és 1878.) évben tartott 21 orvosi szakülést, 20 természettudományi szakülést és 20 természettudományi estélyt. A 21 orvosi szakülésen értekezett 18 előadó 48, az orvosi tudományok majdnem minden szakmáját érintő tárgyról; a 20 természettudományi szakülésen 15 előadó értekezett 30 különböző, a botanika kivételével az összes természettudományi ágakat felölelő tárgyról és a 20 természettudományi estélyen 9 tag részint az orvosi, részint a természettudományok köréből 20 népszerű előadást tartott.

A társulat anyagi körülményei nem engedték meg, hogy a szaküléseken előadott értekezések és a természettudományi estélyeken tartott népszerű előadások egész terjedelmükben kinyomatva és rendszeresen összeállított füzetekben jussanak a társulati tagok birtokába. Hogy azonban a társulati tagok a szaküléseken és a természettudományi estélyeken tartott előadások tartalmát mégis meglehetősen terjedelmes kivonatokban kaphassák, a társulat a Kolozsvárt megjelenő »Magyar Polgár« című napilapban közzé tett és részint a szakosztályi jegyzők, részint a titkár által készített kivonatokból, külön lenyomatok alakjában »Értesítők«-et osztott szét köztük, melyek a választmány megbízásából Högyes Endre titkár összeállításában, negyedréti alakban és »Értesítő a kolozsvári orvos-természet-

tudományi társulatnak az 1876. (1877, 1878) évben tartott orvosi s természettudományi szaküléseiről és népszerű természettudományi estélyeiről címlappal jelentek meg, s a társulat első 3 évi működésének eredményeiről számolnak be.

Csakhamar azonban szükségét látta a társulat, hogy »Értesítő«-it bővebb tartalommal bocsássa ki, hogy ez Értesítő ne csupán bő kivonatok alakjában közöljék a szaküléseken előadott önálló szakdolgozatokat és a természettudományi estélyeken tartott népszerű előadásokat, hanem, hogy folyóíráttá alakítva, egész terjedelmök szerint felöleljék azokat. A társulat ezt a tervet önerejéből nem valósíthatta meg, mert fennállásának harmadik évében is a tagok száma csak 166-ra emelkedett és összes bevétele nem érte el az 1000 frtot. Lépéseket tett tehát az iránt, hogy a folyóirat a sok tekintetben hasonló irányban működő »Erdélyi Múzeum-Egylet«-tel közösen adassék ki. A lépéseket siker koronázta, mert az 1878-ik év folyamán az »Erdélyi Múzeum-Egylet«-tel létrejött a célba vett egyesülés oly módon, hogy nevezett egyesület felállította az alapszabályai szerint korábban létezett tudományos szakosztályait, és ezek közül a természettudományi szakosztályt felhatalmazta arra nézve, hogy társulatunkkal belátása szerint szövetkezze a közösen megindítandó közlöny ügyében.

Az e tárgyban megindított tanácskozások abban állapodtak meg, hogy az »Erdélyi Múzeum-Egylet« újonnan felállított természettudományi szakosztálya 1879-től kezdve tudományos üléseinek tartásában az orvos-természettudományi társulathoz csatlakozik, és a közösen tartandó előadásokról az orvos-természettudományi társulat titkára és egy szerkesztő bizottság vezetése alatt évenként 8 füzetben megjelenő közlöny bocsát ki. A társulat kezdetleges alakú »Értesítő«-je tehát megszűnt és e helyett az »*Orvos-természettudományi Értesítő*« látott napvilágot, melynek teljes címfeje volt: »*Orvos-természettudományi Értesítő a kolozsvári orvos-természettudományi társulat és az erdélyi múzeum-egylet természettudományi szakosztályának szaküléseiről és népszerű tudományos estélyeiről.*«

Az Értesítő 3 szakra oszlott és egy három tagból álló szerkesztő bizottság vezetése alatt, mindenik szak külön szerkesztést kapott, úgy azonban, hogy mind a három szakon egyenlő volt az alak és a belső felosztás. Az egyes szakok voltak: I. Orvosi szak, II. Természettudományi szak, III. Népszerű előadások.

Minden egyes fűzet a következő rovatokat tartalmazta: a) egy rovatot eredeti közleményekre, első helyen a szak-, illetőleg népszerű előadásokra, de szükségből más eredeti cikkekre is; b) egy rovatot az időleges hazai szakirodalom rövid ismertetésére és könyvismertetésre; c) egy rovatot vegyes közleményekre, melyek különösen a társulat ügyeire vonatkoznak. Ezen rovatokhoz 1887 óta még hozzá csatlakozott a *Revue*, mely az eredeti szakközlemények kivonatát német nyelven tette közzé.

Ezen beosztást megtartotta az Értesítő mind máig, bár 1883-ban a kolozsvári orvos-természettudományi társulat külön állását elhagyva, a Múzeum-Egyletbe olvadt, s azóta mint az Erdélyi Múzeum-Egylet orvos-természettudományi szakosztálya folytatva működését, értesítője 1884-től kezdve »*Orvos-természettudományi Értesítő az erdélyi múzeum-egylet orvostermészettudományi szakosztályának szaküléseiről és népszerű természettudományi estélyeiről*« és végre 1890-től kezdve a most is használt rövidebb »*Értesítő az erdélyi múzeum-egylet orvos-természettudományi szakosztályából*« címfejjel jelent meg.

A társulatnak 1876-tól 1895-ig elnökei voltak: *Abt Antal dr.*, *Högyes Endre dr.*, *Genersich Antal dr.*, *Entz Géza dr.*, *Klug Nándor dr.*, *Koch Antal dr.*, *Belky János dr.*, *Farkas Gyula dr.* és *Purjesz Zsigmond dr.* egyetemi tanárok. Titkárai voltak: *Högyes Endre dr.*, *Koch Antal dr.*, *Entz Géza dr.*, *Klug Nándor dr.*, *Koch Antal dr.*, *Belky János dr.*, *Farkas Gyula dr.*, *Löte József dr.* egyetemi tanárok és *Koch Ferencz dr.* egyetemi m. tanár.

1876-lól 1878-ig az Értesítőt szerkesztette: *Högyes Endre dr.* társulati titkár. 1879-től 1895-ig a szerkesztő bizottság tagjai voltak: I. Az orvosi szakon: *Högyes Endre dr.*, *Klug Nándor dr.*, *Belky János dr.*, *Löte József dr.* és *Szabó Dénes dr.* egyetemi tanárok. II. A természettudományi szakon: *Koch Antal dr.* és *Farkas Gyula dr.* egyetemi tanárok. III. A népszerű szakon:

Entz Géza dr., Farkas Gyula dr., Apáthy István dr. egyetemi tanárok és *Koch Ferencz* egyetemi m. tanár.

Az 1879-től 1895-ig terjedő 17 évi időszak alatt a társulat számszerűleg a következő működést fejtette ki: I. Az orvosi szakosztály tartott összesen 130 szakülést, a melyeken 80 szerző értekezett 346 különböző, az orvosi tudományok minden egyes szakmájába vágó tárgyról. II. A természettudományi szakosztály 103 szakülésében 69 szerző értekezett 399 különböző, a természettudományok minden ágát érintő tárgyról. III. Természettudományi estély volt 63 és ezeken részint az orvosi-, részint a természettudományok köréből 21 előadó 54 különböző tárgyról tartott népszerű tudományos előadást.

Az Értesítőnek 1879-től 1895-ig megjelent 17 kötetében közölve lőn: I. Az orvosi szakon 74 szerzőtől 201 értekezés, összesen $193\frac{0}{8}$ -ad ív terjedelemmel és 73 tábla rajzzal. II. A természettudományi szakon 70 szerzőtől 380 értekezés, összesen 253 ív terjedelemmel és 84 tábla rajzzal. III. A népszerű szakon 19 előadótól 45 népszerű előadás összesen 96 ív terjedelemmel és 15 tábla rajzzal.

Az 1887—1895-ig közölt »Revue« című rovatban megjelent az orvosi szakon 42 szerző 85 értekezésének németnyelvű kivonata összesen $25\frac{4}{8}$ -ad ív terjedelemmel és a természettudományi szakon 39 szerző 124 értekezésének német nyelvű kivonata összesen $38\frac{7}{8}$ -adív terjedelemmel.

Az »Értesítő« 17 kötetének mindegyikében közölve vannak még: I. A magyar orvosi szakirodalom és a mennyiségtani s természettudományi hazai szakirodalom címjegyzéke. II. Közgyűlési jegyzőkönyv és jegyzőkönyvi kivonatok a megtartott szakülésekről. III. Jelentések az »Erdélyi Múzeum-Egylet« gyűjteményeinek gyarapodásáról az illető múzeumőröktől. IV. Jegyzéke a csereviszony folytán a szakosztályba beérkezett hazai és külföldi folyóiratoknak és a társulati tagok névsora.

A társulat két alkalommal adott ki »Névjegyzék és Tárgymutató«t; az elsőt a kolozsvári orvos-természettudományi társulatnak 1876-tól 1883-ig megjelent kiadványaihoz *Daday Jenő dr.* összeállításában, a másodikat az erdélyi múzeum-egylet or-

vos-természettudományi szakosztályi Értesítőnek 1884-től 1893-ig megjelent évfolyamaihoz *Koch* Ferencz dr. összeállításában.

A társulat élénk csereviszonyban áll hazai és külföldi társulatokkal, a minék eddigi ápolásában dr. *Koch* Antal volt kolozsvári (jelenleg budapesti) egyetemi tanárt illeti a főérdem. Így az 1895-ik szakosztályi évben csereviszonyt folytatott 29 hazai és 91 külföldi társulattal. A csereviszony útján beérkezett munkák és folyóiratok az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtárába jutnak.